

JORD- OCH SKOGSBRUKSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2002 rd

**Statsrådets principbeslut av den 17 januari
2002 om Industrins Kraft Ab:s ansökan om
byggandet av en kärnkraftverksenhet**

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 februari 2002 statsrådets principbeslut av den 17 januari 2002 om Industrins Kraft Ab:s ansökan om byggandet av en kärnkraftverksenhet (Ö 4/2001 rd) till ekonomiutskottet för beredning och bestämde samtidigt att jord- och skogsbruksutskottet skall lämna utlåtande om det till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- industriråd Jussi Manninen och industriråd Sirkka Vilkamo, handels- och industriministeriet
- skogsbruksöverinspektör Tapio Lehtiniemi, jord- och skogsbruksministeriet
- finansråd Heikki Sourama, finansministeriet
- professor Jouko Tuomisto, Folkhälsoinstitutet
- forskningschef Kari Mielikäinen och forskaren Kari Härkönen, Skogsforskningsinstitutet
- utvecklingschef Esko Koskenkorva och forskningschef Mikko Viitanen, Norra Österbottens arbetskrafts- och näringscentral
- forskningschef Satu Helynen, Statens tekniska forskningscentral, Jyväskylä
- professor Pentti Hakila, FTCF Processer

- överassistent Ari Lampinen, Jyväskylä universitet
- professor Peter Lund, Tekniska högskolan
- biträdande direktör Matti Viialainen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- direktör Markku Tornberg, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter rf
- direktör Pertti Laine, Skogsindustrin rf
- branschdirektör Juhani Hakkarainen, Vapo Oy
- styrelsemedlem Kalevi Kaukonen, Entimos Oy
- EHS-chef Kari Kankaanpää, Fortum Abp, EHS
- direktör Heikki Raumolin, Fortum Power and Heat Oy, Elproduktion, kärnkraft
- diplomingenjör Tapio Tammi, Gamga Oy
- försäljningschef Aarre Päre, Jyväskylän Energia Oy
- direktör Stig Nickull, Oy Alholmens Kraft Ab
- verkställande direktör Juha Huotari, Sermet Oy
- verkställande direktör Martti Lappalainen, Suur-Savon Sähkö Oy
- ordförande Simo Leinonen, Finlands Biogascentrum rf
- akademiker Pekka Jauho.

INDUSTRINS KRAFT AB:S ANSÖKAN OCH STATSRADETS PRINCIPBESLUT

Ansökan

Industrins Kraft Ab (TVO) har i sin ansökan av den 15 november 2000 begärt ett principbeslut av statsrådet enligt 11 § kärnenergilagen (990/1987) om att det är förenligt med samhällets helhetsintresse att uppföra en ny kärnkraftverksenhet och att bygga ut eller uppföra de kärnanläggningar som behövs på samma anläggningsplats för att driva enheten.

Principbeslutet

Statsrådet framhåller i sitt principbeslut med anledning av ansökan att det är förenligt med samhällets helhetsintresse att det på kraftverksplatsen antingen i Lovisa eller Euraåminne uppförs en ny kärnkraftverksenhet och att de kärnanläggningar som behövs för att driva enheten uppförs eller byggs ut enligt anläggningsbeskrivningen i ansökan vad gäller de viktigaste driftsprinciperna och säkerhetsgarantierna.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Utskottet konstaterar att det av handels- och industriministeriets utredning om betydelsen av en ny kärnkraftverksenhet för energiförsörjningen i Finland (nedan energiutredningen), som ingår som bilaga till statsrådets principbeslut, framgår att energi, inte minst elenergi, till ett skäligt pris är ett centralt villkor för att vår energiintensiva industri, också skogsindustrin, skall stå sig i den internationella konkurrensen. Utöver elprisonivån spelar prisets förutsägbarhet en avgörande roll. När industrin fattar beslut om att investera i energiintensiv produktion i Finland är det viktigt att den kan bedöma hur stabilt elpriset kommer att hålla sig i framtiden. Elproduktionen måste i varje ögonblick vara lika stor som förbrukningen, annars kan det uppstå allvarliga störningar i eldistributionen som kan lamslå en stor del av samhällsfunktionerna.

I linje med energiutredningen uppmärksammar utskottet att energiproduktionens miljökonsekvenser och säkerhet i första hand hänför sig till utsläpp i luft och vatten, vattenkraftens konsekvenser för naturförhållandena och kärnsäkerheten. Nuförtiden regleras utsläppen genom en lång rad internationella överenskommelser, som genomgående har skärpt begränsningarna framför allt för försurande utsläpp från förbrännings-

anläggningar. Framtida beslut om energiproduktionen kommer sannolikt att i ännu större utsträckning styras av tidigare och kommande avtal om att dämpa växthuseffekten. Det finns en internationell överenskommelse också om kärnkraft, men den överlåter detaljkraven åt de nationella myndigheterna.

I Finlands energistrategi från 1997 framhålls i fråga om el att "sedan elmarknaden öppnats för konkurrens har statsrådet inte längre sådana styrmöjligheter och ett sådant behov som tidigare att t.ex. via tillståndssystemet påverka investeringarna i elproduktion". I energiutredningen påpekas att utgångspunkterna för styrning av elmarknaden spelar en viss roll för statsmaktens möjligheter eller behov över lag att bedöma ett enskilt kraftverksprojekts lönsamhet. Å andra sidan har miljövårdslagstiftningen och alla de tillstånd som krävs utifrån den fått allt fler energipolitiska drag. Utskottet konstaterar utifrån energiutredningen att energibesluten fortfarande kan påverkas genom skattestrukturen och detaljerna i beskattningen samt genom stödpolitik, men att dessa metoder är kraftigt kringskurna för att inte ställa industrins internationella konkurrenskraft på spel och i viss mån också på grund av Europeiska unionens bestämmelser om statligt stöd.

Statsrådets meddelande till riksdagen om den nationella klimatstrategin (SRR 1/2001 rd) (ne-

dan klimatstrategin) koncentrerade sig på uppföljning av Kyotoprotokollet under åtagandeperioden 2008—2012 och åren innan. Utskottet hänvisar till energiutredningen och poängterar att kraven på utsläppsminskning efter den första uppföljningsperioden sannolikt kommer att skärpas ytterligare, för forskarsamhället bedömer att också om målen i Kyotoprotokollet nås räcker det inte på långt när till för att stoppa klimatförändringen. Enligt vissa bedömningar bör alla utsläpp av växthusgaser reduceras med upp till 60 procent för att mängden växthusgaser i atmosfären skall kunna stabiliseras. Under de närmaste åren kommer den kolkraftsbaserade energiproduktionen sannolikt att beläggas med avsevärda ytterligare begränsningar genom internationella överenskommelser.

Klimatstrategin innefattar ett åtgärdsprogram som avser att påverka den ökade elförbrukningen och elproduktionens struktur i betydande grad. Utskottet understryker att den centrala utgångspunkten för klimatstrategin är att Finland uppfyller sitt åtagande att reducera utsläppen av växthusgaser på ett sådant sätt att åtgärderna inte försvagar tillväxten i ekonomin och sysselsättningen och att de bidrar till att minska den offentliga skulden.

Enligt energiutredningen är de viktigaste industribranscherna med tanke på energiförbrukningen och utsläppen skogsindustrin, den kemiska industrin och metallframställningen. Dessa branscher står för över 80 procent av industrins el- och bränsleförbrukning. Vidare förbrukar livsmedelsindustrin betydande mängder el och efterhand som produktionen inom jordbruket automatiseras spelar el en allt större roll också där.

Trots att elförbrukningen ökar antas konsumtionsstrukturen förbli densamma. Skogsindustrin förmodas öka sin förbrukning mest, vilket betyder att den långvariga, jämna förbrukningen som svarar mot produktionen av baskraft ökar något, men att också den övriga varierande elbelastningen ökar efterhand som förbrukningen ökar inom den övriga industrin och tjänstesektorn.

Elmarknaden

En av slutsatserna i energiutredningen är att de nuvarande kraftverken och de som är under byggnad inte räcker till för att tillgodose den inhemska förbrukningen av elenergi på ett sådant sätt att produktionskostnaderna kan hållas på en skälig nivå och priset på producerad el kan konkurrera med priset på el på marknaden. I utredningen hävdas att vi mycket snart står inför en situation där elproduktionskapaciteten inte räcker till för den inhemska konsumtionen, också om en förväntad prisstegring skulle bromsa upp tillväxten i konsumtionen.

Kapacitetssituationen kunde delvis hjälpas upp genom import av el, som skulle jämna ut elpriset i Finland och de övriga nordiska länderna. Men utskottet uppmärksammar i likhet med utredningen att det utifrån bakgrundsanalyserna till klimatstrategin kan antas att vi utan nya investeringar i kraftverk inom några år befinner oss i ett läge där elpriset kan förväntas stiga avsevärt och elförsörjningstryggheten försvagas i Finland.

Enligt energiutredningen är det möjligt att öka elproduktionskapaciteten bl.a. genom stöd för industrins och samhällenas kombinerade produktion av el och värme, ökad produktion av el ur förnybara energikällor, som vindkraft och träkraft samt utbyggnad av gaskraft och kärnkraft. I själva verket antas samhällenas kombinerade produktion av el och värme utvecklas i takt med fjärrvärmelasterna. Naturgas bedöms vara det dominerande bränslet i de nya anläggningarna inom det område där naturgasnätet byggts ut, dvs. södra Finland. I det sammanhanget ökar också elproduktionen i förhållande till den värme som produceras. Utanför naturgasnätet är trä och torv de viktigaste bränslena. I utredningen bedöms dessutom att elen i industrins kombinerade el- och värmeproduktion i första hand hänger ihop med utvecklingen av värmeförbrukningen inom massa- och pappersindustrin.

I energiutredningen konstateras att prisutvecklingen på fossila bränslen (stenkol, olja, naturgas) ännu under flera årtionden kommer att spela en viktig roll för energimarknadens struktur, för i en konkurrenssituation inverkar den

också på priskonkurrensen mellan andra energiformer. Men mycket få auktoritativa kretsar har velat förutspå hur världsmarknadspriserna på dessa bränslen ser ut om mer än tio år och det är lätt hänt att prisbedömningarna också för de närmaste åren slår fel.

Insatser för förnybar energi

Utskottet noterar att de viktigaste åtgärderna för att gynna förnybar energi är att utveckla och nyttiggöra tekniken för utvinning av förnybara energikällor och ekonomiska styrmetoder, som energibeskattnings- och investeringsstöd. Andra viktiga åtgärder är att undanröja hinder som finns inbyggda i administrativa och gällande normer, att ta fram frivilliga metoder och avtalssystem, informera och utbilda och utbyta information samt påverka och bedriva samarbete inom EU. Programmet för främjande av förnybara energikällor (handels- och industriministeriets publikationer 4/1999) har som mål att öka den totala användningen av förnybara energikällor så att de förnybara energikällorna fram till 2010 utgör 27 procent av energiförbrukningen och 31 procent av elproduktionen. Merparten av ökningen, eller 90 procent, kommer att bestå av bioenergi. Inom elproduktionen svarar målet för ökad användning av förnybara energikällor mot omkring en tiondedel av den totala elförbrukningen. Programmet tar sikte på en kraftig utbyggnad av framför allt vindkrafts- och träbaserad el.

Enligt utskottets mening är det nödvändigt att statsmakten genomför de mål i programmet för främjande av förnybar energi som bygger på klimatstrategin oberoende av vilket alternativ för energitillförsel som väljs, vilket också påpekas i energiutredningen. Samtidigt uppmärksammar utskottet att en ökad användning av förnybar energi kräver betydande stöd från statens sida både för att utveckla och utnyttja tekniken för utvinning av förnybara energikällor. Möjligheterna att nå målen i programmet är beroende av hur mycket medel som avsätts för stöd i statsbudgeten. Det framgår av klimatstrategin att regeringen för 2002—2005 har slagit fast de statsekonomiska anslagsramarna och att behovet av anslag

för att bedriva en effektivare klimatpolitik har beaktats i dem. I energiutredningen påpekas vidare att industrin i offentligheten ensidigt meddelat att den åtar sig att gynna användningen av förnybara energikällor i linje med målen i programmet oberoende av om kärnkraftverksprojektet realiseras eller inte. Som villkor för åtagandet ställer industrin att statsmakten inte höjer energibeskattningen.

De träbaserade bränslena består till största delen av restlut och spillvirke från skogsindustrins cellulosaframställning, dvs. överskottsved, spån, bark osv. från träbehandling. Skogsindustrin använder själv merparten av den energi som kan utvinnas ur dem. Enligt energiutredningen är industrins användning av trä som energikälla därmed beroende av produktionsanläggningarnas kapacitetsutnyttjande och prisläget på världsmarknaden för produkterna och företagens egen konkurrenskraft snarare än insatserna för att gynna inhemsk förnybar energi. En utbyggnad av kärnkraften förväntas öka produktionen inom skogsindustrin i någon mån, vilket ger mer träbaserat bränsle som biprodukt, men det går till att tillgodose skogsindustrins ökade energibehov.

Utskottet påpekar att en ny kärnkraftverksamhet enligt energiutredningen förväntas sänka elpriset i någon mån, vilket skulle betyda något sämre konkurrenskraft för elproduktionsformer baserade på förnybar energi än enligt naturgasalternativet. Men i linje med utredningen anser utskottet att det för att garantera att programmet går vidare är möjligt att höja konkurrenskraften för el som producerats med förnybar energi genom åtgärder som utveckling och kommersialisering av ny teknik, skattebidrag för förnybara energikällor i elproduktionen, investeringsstöd och minskade administrativa hinder. Som nya metoder för utredningen fram köpförpliktelser för nätinnehavarna och handel med s.k. gröna certifikat.

Utskottet hänvisar till energiutredningen på den punkten att det har varit ekonomiskt lönsamt med kombinerad produktion av el och värme jämfört med separat elproduktion, dvs. kondenskraft. Om den kombinerade produktionen

inte visar sig vara tillräckligt konkurrenskraftig i framtiden, kommer statsmakten enligt klimatstrategin att avpassa de ekonomiska styrmedlen så att det blir mera attraktivt att investera i kombinerad produktion. Åtgärderna för att gynna en kombinerad produktion genomförs i linje med målen i klimatstrategin oberoende av eventuella andra beslut om att bygga ut elproduktionskapaciteten.

Åtgärderna i klimatstrategin går ut på att Finland skall uppfylla den första åtagandeperiodens mål för reducering av växthusgasutsläpp enligt Kyotoprotokollet. Programmen för att gynna förnybara energikällor och spara energi kommer som sagt att genomföras oberoende av om en ny kärnkraftverksenhet uppförs eller inte. Utskottet noterar dock att de programenliga utsläppsminskningarna enligt analyserna i klimatstrategin inte ensamma räcker till utan att det antingen krävs mer kärnkraft eller att stenkolk ersätts med naturgas i energiproduktionen.

Bioenergi

I sitt utlåtande om klimatstrategin (JsUU 12/2001 rd — SRR 1/2001 rd) konstaterade utskottet att den vedbaserade energin utgör 20 procent av den totala energiproduktionen och något över 10 procent av elproduktionen i vårt land. Enligt internationellt mått är andelen stor och beror framför allt på att skogsindustrins processbränslen utnyttjas ytterst noggrant. Utskottet ansåg då att en ökad användning av vedbaserad energi hänger nära samman med hur industrin använder trä, eftersom cirka 40 procent av gagnvirket inom skogsindustrin i själva verket används för energiproduktion. Trä kommer även i framtiden huvudsakligen att användas som råvara inom skogsindustrin och därför kan t.ex. grenar och toppar från slutavverkningar, sorterat träavfall och ved från vård av unga skogar utnyttjas för att öka användningen av trä i energiproduktionen. Ett av målen för det nationella skogsprogrammet är att öka användningen av träbaserad energi till minst 5 miljoner kubikmeter. I samband med detta konstaterade utskottet i sitt utlåtande att tekniken och logistiken måste utvecklas rejält för att man skall kunna utnyttja

denna energi, vad gäller både vård av unga skogar och avverkningsrester vid slutavverkningar. Därför ansåg utskottet det viktigt med extra stödåtgärder för att utveckla tekniken och främja konkurrenskraften på marknadsmässiga villkor. Vid utfrågningen av sakkunniga har det visat sig att en höjning av den målsatta nivån för användning av energiskogsbränsle skulle höja kostnaderna avsevärt.

Samtidigt ville utskottet fästa uppmärksamheten vid att användningen av trä för energiproduktion i praktiken i allt väsentligt också beror på priset på andra konkurrerande energikällor. Konkurrensläget påverkas bland annat av att anläggningar som använder trä har tyngre investeringar än lika stora anläggningar som använder olja eller gas. Detta talar för särskilda stödåtgärder och en gynnande energibeskattnings. Men också i det sammanhanget ville utskottet understryka att möjligheterna att ta till energiskatteinstrumentet begränsas av bland annat konsekvenserna för den samhällsekonomiska konkurrenskraften.

Utskottet betonade i sitt utlåtande att stödåtgärder absolut behöver sättas in för att utveckla förbränningstekniken (bland annat småpannor och eldstäder) och att det också annars måste göras lättare att bygga småkraftverk, särskilt kraftverk med förgasningsanläggning. Jämfört med nuvarande teknik kan dessa kraftverk producera el mycket effektivare med oförändrad värmelast. Vidare framhöll utskottet att en decentraliserad energiproduktion med inhemska biobränslen ökar arbetstillfällena i glesbygderna och gynnar småskalig företagsamhet.

Vad gäller torv konstaterade utskottet i sitt utlåtande att även om torv med hänsyn till förnybarheten har vissa beröringspunkter med trä och andra bioenergi-källor är växthusgasutsläppen relativt stora. I klimatstrategin har torv trots allt klassificerats som ett långsamt förnybart biobränsle och i internationella sammanhang har det ansetts viktigt för Finland att torven hänförs till en särskild kategori. Utskottet ville särskilt framhålla att torv i kombination med trä är ett viktigt blandbränsle och påpekade i likhet med regeringen att en kombinerad användning av

torv och trä som bränsle ger färre tekniska problem än om enbart trä används och samtidigt minskar också utsläppen. Av denna anledning och med hänsyn till att torv är ett inhemskt och regionalekonomiskt viktigt bränsle menade utskottet att användningen bör tryggas.

Vidare noterade utskottet i sitt utlåtande att halm från spannmålsproduktion och biobränslen (korn, etanol och rypsdiesel) och fasta bränslen (rörflän och energivide) har utgjort råvara för den biomassa som produceras på åker i Finland. Biobränslen kan användas för transporter antingen som bensinkomponent eller som biodiesel. Tekniskt sett är det också möjligt att bränna halm och rörflän i svävebäddpannor till exempel tillsammans med torv. Utskottet ansåg därför att användningen av åkerproducerad biomassa för energiproduktion bör utvecklas.

Vad gäller biogasproduktionen konstaterade utskottet i sitt utlåtande att det finländska jordbruket årligen producerar cirka 18 miljoner ton gödsel uttryckt som genomsnittlig flytgödsel. I teorin kan hela denna mängd utnyttjas för produktion av biogas. Men än så länge har användningen av biogas inte vunnit terräng i Finland. I vårt småbruksdominerade land krävs det att flera jordbruk går samman om en gemensam reaktor för att storleken på den skall vara ekonomiskt rationell, vilket innebär en utmaning för alla parter. De bästa möjligheterna att stå ensamma har köttproducerande svingårdar, där mängderna flytgödsel kan vara avsevärda. Just nu går trenden i alla fall mot större enheter och därmed kommer situationen att förändras.

I linje med det ovan sagda menar utskottet att möjligheterna att nyttiggöra förnybara energikällor bör främjas genom att el som producerats med förnybar energi görs konkurrenskraftigare bland annat genom utveckling och kommersialisering av tekniken, skatte- och investeringsstöd och färre administrativa hinder.

Sammanfattande slutsatser

Utskottet hänvisar till det ovan sagda och konstaterar att klimatstrategin utgår från att åtgärderna beträffande eltillförsel bör dimensioneras med hänsyn till energisparmålen i strategin och

till att insatserna för att gynna förnybar energi genomförs oberoende och att andra utsläpp än koldioxidutsläppen från förbränning måste reduceras i behövlig grad. Utskottet förutsätter därför att inte minst åtgärderna för att främja förnybar energi genomförs i linje med klimatstrategin och med hänsyn till utskottets avväganden i ovan nämnda utlåtande om den. Samtidigt vill utskottet lyfta fram betydelsen av en decentraliserad energiproduktion med inhemska biobränslen.

Även om utskottet talar för energisparande och främjande av förnybar energi vill det i linje med det ovan anförda uppmärksamma att det inte räcker bara med de åtgärder som tas upp i programmen för att främja förnybar energi och energisparande. Utöver dessa åtgärder lyfter klimatstrategin fram två alternativa riktlinjer som kompletterar åtgärdspaketet på ett sådant sätt att utsläppsmålen kan nås med nationella insatser, dvs. att kolkraften läggs ner genom bestämmelser i lag eller att en utbyggnad av kärnkraften godkänns. I strategin framförs en sådan bedömning av alternativet att förbjuda en utbyggnad av kolkraft och hindra användningen av existerande kolkraft att elproducenterna och elkonsumenterna får lov att söka nya lösningar för att tillgodose elbehovet. En möjlighet är att öka användningen av naturgas, som kan vara förknippad med vissa risker för försörjningstryggheten och prisnivån, effektivare produktion av förnybar energi eller ökad import av el. Men utskottet påpekar att användningen av förnybar energi i större skala än vad som ställts som mål i strategin enligt bedömningen ovan ökar kostnaderna avsevärt och att elimporten är förknippad med ett större importberoende.

Om alternativet blir att bygga mer kärnkraft finns det enligt bedömningen i klimatstrategin inget behov av att hindra användningen av kolkraft. Därmed ger en ny kärnkraftverksenhet inte heller upphov till strandade kostnader som måste ersättas, för i så fall behöver statsmakten inte skärpa begränsningarna för växthusgasutsläpp från produktionsanläggningar som drivs med fossila bränslen. För elproduktion är kolkraften till sin natur billigare i drift än kolkraften och skulle ersätta kolkraften oberoende av vilken-

ra produktionsformen som ställer sig förmånligare i ett totalekonomiskt perspektiv. En utbyggnad av kärnkraften skulle då också möjliggöra en ökad användning av torv i kombination med trä, vilket samtidigt skulle gynna användningen av trä som energikälla.

Utskottet vill dessutom ta upp de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av en ökad användning av naturgas. Utifrån de utredningar som ligger till grund för klimatstrategin kan det sägas att alternativet med naturgasdominerad eltillförsel leder till större totalekonomiska kostnader mätt med minskad bruttonationalprodukt än alternativet med kärnkraftsdominerad eltillförsel. Utifrån samma utredningar är alternativet med eltillförsel genom ökad användning av naturgas mätt med hushållens konsumtion också sämre än alternativet med utbyggd kärnkraft. Också med hänsyn till sysselsättningen är alternativet med naturgasbaserad eltillförsel i samtliga fall enligt klimatstrategin sämre än det alternativ som byggs på mera kärnkraft.

På dessa grunder anser utskottet att en utbyggnad av kärnkraften bör godkännas. Samti-

digt poängterar utskottet att kärnkraften bör ses som en parallell energiproduktionsform till förnybara energikällor. Ovan har också konstaterats att alternativet med utbyggd kärnkraft jämfört med naturgasalternativet frigör mera medel för utvinning av förnybara energikällor. Förnybara inhemska energikällor bör utnyttjas effektivare och energisparande främjas. Utskottet understryker alldeles särskilt att alternativet för eltillförsel påverkar utvecklingen i traditionella energiintensiva branscher starkast — bland annat skogsindustrin, som intar en central ställning hos oss med tanke på samhällsekonomin och utskottets behörighetsområde. Också inom jordbruket spelar en trygg elförsörjning och stabila elpriser en allt större roll efterhand som produktionen automatiseras.

Utlåtande

Jord- och skogsbruksutskottet anför

att utskottet tillstyrker att statsrådets principbeslut förblir i kraft.

Helsingfors den 24 april 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Timo Kalli /cent
vordf. Kari Rajamäki /sd
medl. Hannu Aho /cent
Nils-Anders Granvik /sv
Pertti Hemmilä /saml
Matti Kangas /vänt
Tapio Karjalainen /sd
Marja-Leena Kemppainen /kd
Katri Komi /cent

Jari Koskinen /saml
Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Eero Lämsä /cent
Pertti Mäki-Hakola /saml
Olli Nepponen /saml
Erkki Pulliainen /gröna
ers. Esko-Juhani Tennilä /vänt.

Sekreterare var

utskottsråd Carl Selenius.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Jord- och skogsbruksutskottet tog på förslag av ordföranden ställning till ansökan om att bygga ett femte kärnkraftverk precis som om det hade varit ekonomiutskottet, som skall utarbeta själva betänkandet. Vi som var i minoritet i omröstningen anser att utlåtandet till ekonomiutskottet borde ha koncentrerat sig på att framhålla hur jord- och skogsbruksmark kan utnyttjas för att producera bioenergi antingen inom ramen för det traditionella jord- och skogsbruket eller som en särskild markanvändningslösning. I vår avvikande mening för vi fram vad utlåtandet alltså borde ha innehållit.

En av knäckfrågorna är om jord- och skogsbruksmarken kan utnyttjas för att producera så mycket mer bioenergi fram till 2010 att vi kan producera el till en effekt av 1 600 megawatt

7 000 timmar om året. Utfrågningen av sakkunniga i jord- och skogsbruksutskottet gav nyttigt material på denna punkt. I nedanstående kalkyler över relevanta mängder anges de minimivärden som de sakkunniga lagt fram. Dessutom lägger vi fram vår motivering utifrån tre nyckelfrågor.

Stora CHP-biokraftverk

Fråga nummer ett: Finns det tillgång till sådan teknik för utvinning av förnybara energikällor som kan utnyttjas också för produktion av s.k. baskraft?

Under 2001—2002 har den kombinerade produktionen av el och värme (CHP) gett eller ger en elproduktionskapacitet på totalt 392 MW enligt följande:

Ort	Bränsle	El	Ånga, värme och likn.
Karleby	Trä 50 %, torv 50 %	20 MW	50 MW
Jakobstad	Över hälften biobränslen (trä 45 %, torv 45 %, kol 10 %)	240 MW	160 MW

Under vårvintern 2002 tas åtminstone följande anläggningar i drift:

Jämsänkoski	50 % träbaserade, andra	46 MW	185 MW
Kuusankoski	70 % träbaserade, andra	76 MW	180 MW
Insjöfinland	Närmast biobränsle	10 MW	80 MW

Små biokraftverk

Fråga nummer två: Finns det tillgång till användbar teknik för kombinerad el- och värmeproduktion i småskaliga enheter (dvs. med en minimibränsleeffekt på 1—2 MW)?

Enligt erhållen utredning finns det redan nu på marknaden sinsemellan konkurrerande teknik som bygger på förgasning och traditionell förbränning. Pilotenheter har redan tagits i drift el-

ler kommer att introduceras på marknaden. Tillverkarna uppger att de i denna storleksklass i första fasen försöker marknadsföra total elproduktionskapacitet på 100 megawatt. Denna teknik gör det möjligt att innefatta också små tätorter i den kombinerade el- och värmeproduktionen så att bränslet samlas upp i kringliggande trakter och utnyttjas i high tech-anläggningar. Elen förbrukas inom eget område utan överföringssvinn.

Vid utfrågningen av sakkunniga framgick det också att man bereder en lagstiftning som förpliktar småproducenter att producera el för överföringsnätet till ett skäligt pris.

Tillgången till biobränslen

Nyckelfråga nummer tre har med tillgången till biobränslen att göra. Med tanke på vår energiekonomi är de viktigaste av dem fram till 2010 a) skogsenergi (träd och buskar), b) åkerenergi och c) biogas. Vid utfrågningen av sakkunniga kom bland annat följande saker fram:

A. Virke från gallrings- och föryngringsavverkningar

Skogsforskningsinstitutet uppgav följande iakttagelser:

- skogarnas största kontinuerliga avverkningsvolym är 68 milj. kubikmeter per år, varav det 1995—1999 avverkades 55 milj. kubikmeter mindre per år än vad som kunde ha avverkats

- den totala volymen avverkningsrester enligt kalkylen över den maximala kontinuerliga avverkningsvolymen är 22 milj. kubikmeter per år

- volymen tekniskt, ekonomiskt och ekologiskt drivbara hyggesrester är 8 milj. kubikmeter per år

- av detta utnyttjades 2001 0,8 milj. kubikmeter, dvs. det hade varit möjligt att utnyttja tio gånger mer.

Jord- och skogsbruksministeriets och Statens tekniska forskningscentrals experter framhåller i sina utlåtanden att volymen "tekniskt-ekonomiskt" drivbara hyggesrester är större än den ovan nämnda, 10—12 milj. kubikmeter per år, vilket dock kräver en stark extra satsning från statens sida och att företagen har förtroende för att denna politik fortsatt gäller (JSM:s utlåtande). I så fall kunde två tredjedelar produceras ur småhyggesrester i ungskog. Det senare har samband med en god förvaltning av ekonomiskogar, där själva skogsvården är huvudsaken, medan energiskogsbränslet kommer som biprodukt.

I Skogsforskningsinstitutets kalkyl ingår inte de tillgängliga virkesvolymerna som importeras årligen. På senare tid har de uppgått till mer än 14 milj. kubikmeter stamved per år, vilket svarar mot en tre veckors totaltillväxt för träd hos oss. Om virkesimporten ökar, ökar tillgången till spån, slipdamm och bark på energimarknaden.

Genom kombinerad el- och värmeproduktion (1/3 el, 2/3 värme) kunde det enligt Skogsforskningsinstitutets kalkyl produceras maximalt 640 MW el. Denna siffra ger anledning att föra fram följande synpunkter:

För det första, som framgår av kraftverkstabellen ovan, kan andelen el i produktionen av baskraft höjas från en tredjedel till över 50 procent.

För det andra används bränsleblandningar där energiskogsbränsle ingår som en komponent bland andra i stället för energived för att förkorta transportsträckorna, göra den regionala markanvändningen effektivare och för att tillgodose förbränningstekniska aspekter och minimera utsläpp. Frågan gäller vilka blandbränslen (där ibland torv) som har den förmånligaste tillgången i ett regionalt perspektiv. För att uppnå bästa möjliga resultat behöver man alltså en regional tillförsel-, produktions- och logistikplan.

B. Åkerenergi

Vid utfrågningen av sakkunniga framgick det att energivide på grund av växtförhållandena hos oss aldrig kan bli en lika viktig källa för bioenergi som i Sverige. I Sverige produceras energivide på ett område av 16 000 hektar. Enligt erhållna utredningar är det lika klart att åkerenergin besitter en stor potential om t.ex. rörflen används som energiväxt. Ett annat alternativ som undersökts är rödklint. Enligt en utredning som Skogsforskningsinstitutet gjort ger en hektar granskog med en årlig tillväxt på 10 kubikmeter omkring 6, tallskog omkring 5 och björkskog omkring 6 ton torrsubstans, medan de två ovan nämnda energiväxterna med rätt odlings- och drivningsteknik ger ca 10 ton torrsubstans per hektar. En torrsubstansvolym på 10 ton svarar mot omkring 42 MWh energi.

Hundratusen hektar åkermark i energiväxtproduktion ger energi för 7 000 driftstimmar per år i kraftverk med en samlad effekt på 600 megawatt. I Finland finns det 600 000 hektar åkermark som inte omfattas av CAP-stödområdet. Omkring 150 000 hektar av denna areal är avsatt för mindre viktig produktion än vall, dvs. står i träda, osv. Då avkastningen av energiväxtproduktionen enligt utredning svarar mot avkastningen av kornproduktion för jordbrukaren på nuvarande villkor är det bara fråga om att skapa en verklig marknad och för jordbrukarnas vidkommande om ett marknadsval som i första hand mycket väl kunde gälla just nämnda 150 000 hektar. Då är energipotentialen 900 MW.

Vid utfrågningen av sakkunniga framgick det likaså att utvidgningen av Europeiska unionen kan medföra att det finns 60—80 % mera spannmål att exportera från området, vilket bara kan betyda att producentpriserna på korn och havre går ner också hos oss. Detta höjer i sin tur alternativa produktionformers konkurrenskraft, inte minst om det finns en säker marknad för dem.

C. Biogas

Enligt de sakkunniga som utskottet hört uppgår vår totala avfallsbränslepotential till 5—10 milj. MWh (svarar mot 700—1 400 MW med 7 000 driftstimmar). Enligt utredning kan 3 000 nötboskapsgårdar och 1 000 svingårdar göras självförsörjande på el och värme med hjälp av biogasreaktorer.

Efter 2010 får organiska substanser inte längre deponeras på soptipporna och därför måste hanteringen av dem i vilket fall som helst ordnas på ett bestående sätt. Enligt de sakkunniga som utskottet hört kommer merparten att nyttiggöras inom energiekonomin. Förgasningsanläggningar har redan planerats i Vanda, Vasklot och Jyväskylä. Var och en av dem har en effekt på 80 MW. Hittills har utvinningen varit mycket blygsam, 59 % av den biogas som återvunnits på soptipporna är fortfarande outnyttjad. Europeiska unionen kräver att vi måste skapa en ny verksamhetskultur före 2010. För kostnaderna sva-

rar bioavfallsproducenterna enligt principen Polluter Pays.

D. Sammanfattning av biobränslena

Elproduktionspotentialen under punkterna A—C ovan är alltså:

A. Bränsleblandningar (däribland 50 % biomassa från skog), 1 612 MW*

B. Åkerenergi producerad på 150 000 hektar, 378 MW**

C. Bioavfallsgas, 350 MW***

* Talet under A har erhållits på följande sätt:

I de anläggningar för kombinerad produktion av el och värme som tagits i drift under senare tid har inhemska bränsleblandningar utnyttjats, i snitt hälften torv, hälften andra biobränslen, som bark, sågspån och skogsflis. I dessa anläggningar är det alltså möjligt att uppnå en elproduktionsandel på mer än 50 %. Enligt Skogsforskningsinstitutet är den samlade potentialen för kombinerad produktion av el och värme enligt biomassapotentialen för gallrings- och förnyelseavverkningarna 1 920 MW (omfattar en tredjedel elproduktion för 640 MW). Om elandelen på 1/3 i Skogsforskningsinstitutets kalkyl ersätts med hundrededelen 42 %, som är lämpligare enligt nuvarande sätt att se (omfattar i så fall små anläggningar med en andel på 33 % och stora enheter på (över) 50 %) fås en elproduktionspotential på 806 MW. Om den andra hälften som produceras med torv och andra biobränslen läggs till detta fås en samlad kapacitet på 1 612 MW.

** I åkerenergikalkylen utnyttjas samma hundrededel, dvs. 42 % som i andelen bränsleblandningar, där den också kan ersätta andra komponenter beroende på de lokala möjligheterna.

*** Vid CHP-utvinning av bioavfallsgas är andelen el 50 procent, vilket är en minimihundrededel med beaktande av gasen.

I samband med biobränslen kommer stödpolitiken ständigt upp.

Skogsflis från slutavverkning har redan ett rotpris i vissa regioner i södra Finland. Ju högre världsmarknadspriset på fossila bränslen stiger,

desto högre blir också rotpriset. Vid uppsamling och transport av flis förbrukas bara omkring 4 % av den energi som utvinns ur fliset och därmed kommer inte ens en kraftig prisökning på dieselolja att inverka i nämnvärd utsträckning på MWh-priset på flis.

Att främja värden av ungskog är en av de centrala uppgifterna inom ekonomiskogsvården, för att inte säga en nyckelfråga, på grund av vårdförsummelserna. Erfarenheten visar att insatser på detta område i alla fall måste stödjas med hänsyn till det nationella intresset. Vid vård av ungskog kan stamveden lämnas kvar i skogen eller drivas till energiskogsbränsle. Av totalekonomiska hänsyn kan det vara bäst med det senare alternativet, dvs. att göra flis av virket och använda det. För detta skapades det utifrån en riksdagsmotion ett energiflisstöd, som jord- och skogsbruksutskottet tog ställning för.

Åkerenergiproduktionen är ett led i jordbruksproduktionen, där energiväxterna är ett välkommet tillskott. I stödpolitiskt hänseende är det fråga om EU:s gemensamma jordbrukspolitik CAP som blivit tillgängligt genom medlemskapet och som innebär att medlemsstaterna får tillbaka en del av sina medlemsavgifter till EU. I systemet ingår ett nationellt finansiellt bidrag som också hos oss har accepterats som en del av jordbruksbudgeten. Det är fråga om att utnyttja dessa möjligheter på lämpligt sätt. Om problemen med spannmålsexporten växer som beräknat till följd av EU-utvidgningen eller WTO-förhandlingarna, stiger alternativa produktionsväxter som minskar andelen spannmålsproduktion i värde. Också EU:s eget bioenergiprogram stöder på denna punkt produktionen av energiväxter på åkrarna.

Utvinningen av bioenergi ur avfall måste i alla fall ordnas fram till 2010. Med hänsyn till optimala transportsträckor måste det ske decentraliserat med hjälp av förgasningsanläggningar och kraftverk. Nu ser det ut som om vi hade stannat för enheter på 80 MW, vilket betyder att minst tio enheter måste byggas före 2010. Kostnaderna för detta står som sagt bioavfallsproducenterna för.

Kraftverkskostnaderna

Byggkostnaderna för det nyligen färdigställda CHP-kraftverket Oy Alholmens Kraft Ab i Jakobstad innebar att en eleffekt på en megawatt kostade 0,71 miljoner euro. Det betyder att 1 612 MW i större enheter kostar 1,15 miljarder euro. Minimipriset på ett kärnkraftverk med 1 600 MW effekt uppskattas till 1,68 miljarder euro, eller 0,53 miljarder euro mer. I gamla finska mark är skillnaden över tre miljarder. Denna summa kunde användas efter behov t.ex. för att bygga andra kraftverk som utnyttjar förnybar energi.

Om elproduktionskapacitet byggs i form av små kraftverksenheter fördubblas kostnaderna för en megawatt elproduktionskapacitet i nuvarande pilotfas jämfört med motsvarande pris per enhet i enheter med hundratals megawatt. Vid serietillverkning minskar prisskillnaden förmodligen avsevärt.

Biobränslebaserad kapacitet kan byggas decentraliserat och etappvis med hänsyn både till det förväntade eltillförselbehovet på marknaden och till en regionalt förnuftig biobränsleproduktionspalett.

Med tanke på helheten är det av avgörande betydelse att vi skapar en verklig marknad för förnybara energikällor med ett stort antal aktörer. Oy Alholmens Kraft Ab uppger att deras biobränslebaserade CHP-produktion betyder 600—700 deltids- och heltidsanställningar för varje 300 megawatt elproduktion. Ett kapitel för sig är de arbetstillfällen som uppkommer inom bygg- och metallindustrin.

Försörjningstryggheten och logistiken

Med stöd av gällande lagstiftning finns det beredskapslager av torv för 13 månader, av uran för 10 månader och av råolja med mellandestillat för 4—6 månader. Den höga reservgraden för torv beror på att man måste räkna med regniga somrar.

I det stora hela har det setts som en betydande brist att det inte finns något beredskapslager av energiskogsbränsle som ändå är en inhemsk energikälla. Vid 2001 års riksmöte väcktes an

lagmotion om att inrätta ett beredskapslager. Reserver av energiskogsbränsle för omkring en miljon kubikmeter är motiverade med tanke på marknaden för energiskogsbränsle. Försörjningsberedskapsfondens medel kunde utnyttjas för att inrätta dem.

Logistiken spelar en avgörande roll för utnyttjandet av biobränslen som kan produceras på jord- och skogsbruksmark. Beredskapslagren är ett led i detta logistiksystem. Den nuvarande ordningen har lett till att russinen plockats ur kakan och till ekonomiskt ohållbara transportsträckor på de bästa ställena. Om det inte går att skapa en verklig marknad kan inte heller de logistiska systemen utvecklas.

Slutsats

Vår slutsats är att det fram till 2010 är möjligt, om viljan finns, att bygga ny elproduktionskapacitet till en total volym av 1 600 megawatt (i decentraliserade enheter, etappvis) utifrån bioenergiproduktion på jord- och skogsbruksmark på ett sådant sätt att den stöder vårt nuvarande jord- och skogsbruk och tar hänsyn till framtidsutsikterna för näringen och den nuvarande ineffektiva markanvändningen.

Helsingfors den 24 april 2002

Erkki Pulliainen /gröna
Hannu Aho /cent
Nils-Anders Granvik /sv

Vi poängterar

— att vi kommit till denna slutsats utifrån de lägsta värden som experter lagt fram, som andra experter i vissa delar har ansett så låga att de beskyllts för att vara "avsiktliga"

— att det avgörande när det gäller att vidareutveckla utvinningen av biobränslepotentialen är att det skapas en verklig marknad och parallellt med den logistiska system inklusive beredskapslager och

— att det i ett regionalekonomiskt perspektiv och med hänsyn till sysselsättningen och de låga investeringskostnaderna är fråga om ett förmanligt alternativ som utgör en helhet i sig.

Jord- och skogsbruksutskottets behörighet omfattar inte behandlingen av bl.a. följande förnybara energikällor: vindkraft, solenergi (annan än fusionsbaserad) och jordvärme. De har därför inte behandlats i detta sammanhang.

Ståndpunkt

Jord- och skogsbruksutskottet borde ha anfört

att ekonomiutskottet bör beakta det som redovisats ovan i detalj.

Katri Komi /cent
Esa Lahtela /sd
Esko-Juhani Tennilä /vänst